

П О Е Т И.

ФАНТАЗИЯ

Ольги Жобиланської.

— * —

Була в мене колись поранкова душа. Се значить стільки, що щастє, соняшне промінє, весна... Се є суть усього сильного і добірного, що чоловік має в собі, чим може з усміхом дивити ся на жите і легко переносити його важкі пригоди.

За се мав я дякувати поетам. Вони так вимodelювали мене, що в кожній хвилині я був вразливий на штуку і красоту. А се велике добро, правда? Коли чоловік отворить очі і все може прочитати! Починаючи від рожі, що хитаєть ся в огороді, а кінчаючи тим, що тягне ся геть-геть у соняшному сьвітлі і зветь ся далечінь і тягне кудись нашу тугу за собою! Нема понад поетів і артистів!

Чи як то говорила моя поранкова душа? „Бог сам — говорила вона — не міг займатися поезією і для того сотворив поетів“. А поезія — се мати всякої величі, всякої краси.

А ще коли вишлеш свою душу в тиху вандрівку і вона порівнює „тут“ і „там“, і бере з собою все що найкраще... Поети і артисти виховують поранкові душі!

І моя поранкова душа над усе любила поетів і артистів; жерців краси, співаків любови, богів землі. Над усе величала моя поранкова душа поетів...

Нехай живуть поети, творці поранкових душ!

* * *

У мене душ гурток чималий... Сама добірна публіка, котру я спрошую до своєї хати і оберігаю старанно. В хаті, до котрої весь день з усьміхом заглядає сонце, позолочуючи все, що є в ній, цілуючи і буйністю надихаючи добірні квітки і вимітаючи своїм промінєм з кутів усіх кобальдів понурості, що наводять слабість на душу... Добірна публіка, котрій однаково сьвяті величні діла, делікатні рухи і високо культурні обичаї. А також суть інтелігенції. Все те для них не фаталашки, не хвилева оздоба, а ґрунт і основа, на якій будує ся чисте, сьвяте житло, повне радощів і щастя. І заперте грубими дубовими дверми — для захисту від поганих звуків і плоских лобів юрби. Се поети і артисти у мене, гарна порода людей. Я сказав би: найкраща. Бо хіба-ж є ще краща порода? О, тоді я відчинив би тій ще кращій породі настіж двері своєї хати і впустив би її і вистелив би поміст коштовними килимами, щоб їм було м'якко ходити... як і слід для найкращої породи людей.

Коханці моєї поранкової душі! Квіти людськості!...

* * *

Їх величні душі прохочають ся собі у мене так свободно, поводять ся так, як у себе дома. Розмовляють про всячину, сягають на вершини і в низини і все вміють видобути щось нового. Нові скарби, нові вартости, нові форми... жінок і мужчин, після котрих можна моделювати себе, як після взірців. При тім вони одно прищиплюють до життя, иньше витягають зпід звалищ і руїн і відкривають перед нашими очима все нові красоти. Відкривають красоту у веїх її криївках. Розв'язують загадки душ і завдають людям усе нові загадки. При тім вони делікатні і чемні і вміють любити.

Мені здаєть ся, немов вони все поглядають на мене так приязно і люблять мене... Ні, я чую ту їх любов. Се зовсім особливе чутє, зовсім особлива приємність, зовсім особлива розкіш, яку справляє нам любов поета. Вона пригадує запах фіялок і те щастє, що зачарованє в стародавніх казках...

Та всего того юрба не може й уявити собі. А юрбою, тупоумною юрбою є у мене всі ті, що не шанують і не чтять поета, не стелять йому під ноги найкоштовніших килимів, не сиплють йому під ноги квіток і золота... Тупоумна, груба юрба! Вона не стоїть того, щоби красота хоч раз пройшла ся по її оселях, щоби хоч раз вповні обернула до неї своє чудове лице і показала їй щось викінчене! Тьфу на тупоумну юрбу, що не шанує своїх вибранців... Богів землі... Коханців моєї поранкової душі...!

Сказано вже. Моя душа не була буденна буда повна крамського товару. Ні, се була справдішня дама, що через довголітнє товаришуванє з вибранцями духа набрала ся тонких обичаїв і ніжного прочутя. Її інстинкти зробили ся делікатні, як цвітковий пил лелії.

Вранці, коли сонце в повнім блиску горіло на небі, повітре було ясне і око могло докладно розріжнювати всі форми природи і штуки, вона пускала ся в тихі вандрівки. Її розумні очі оглядали кожду постать, а уха напоювали ся мелодією дня.

Вечером в радіснім або в сумнім настрою вона оповідала все, що підхопили її довгі погляди. Вона малювала так, як артисти навчили її малювати. Кількома рисами, але зовсім вірно і різко, так що постать ясно ставала передо мною.

Вона любила далечінь, так як любимо будучину, те, до чого тягне туга. От тим то вона літала поза границі свого краю. А коли вернула до дому, то не було кінця оповіданям, не було кінця подивови і величаню. Вона була п'яна красою. Від ненастанного подиву очі її зробили ся великі, зачудувані, і вся вона зробила ся частиною краси. Бо те, що вона бачила, пишало ся досконалістю, величю. Говорило про культуру і силу, про горде самопізнанє ще гордіїших народів і про запоруки будучини. І про широкий світогляд. Ні, говорило про тисячні докази здібности до сильного життя! І все було правдиве.

І остаточно, і найбільше тішилась вона — а вона вміла тішити ся. Вона тішила ся, як малі діти в золотих блисках сонячного світла тішають ся різнобарвними коралюми; тішила ся поетами і артистами і тим, як вони там ходять

по коштовних килимах, як їм там сиплють під ноги цвіти і золото, як там мужчини і жінки і дівчата пестять і бережуть їх мов дорогі клейноти. І як вони без перепони і неподільно можуть віддавати ся Музам...

Потім, щаслива і вдоволена вона лягала спати і снила про безжурне щастє своїх коханців. — Одного, що був вибранцем її серця, вона все в ту пору витала крізь вечірню тишу: „Ти початок і кінець мого життя!“ Так витала єго і засипляла потому...

* * *

Одного дня вона не йшла за границі свого краю. Лишила ся там і там подала ся в тиху вандрівку. Вечером не вернула. І другого і третього дня не вернула.

Аж п'ятого вечера вернула. Далеко пізніше, ніж вертала звичайно. Ішла волочучи ноги, з очима втупленими в землю. Її лице нагадувало блідість трупа.

Мовчала. Не відповіла навіть на моє питанє. Навіть на питанє про те, що побачила вона в рідному краю, які тони прибили ся до її вуха. Я ждав усьміху, що звичайно роз'яснював її лице перед її оповіданєм, але усьміху не було.

В темну ніч зірок не видно.

Моя поранкова душе! Солодка душе моя!...

* * *

Другого ранку вона не захотіла поживи. Коли я заговорив до неї і почав розпитувати, вона відвернула лице на бік і звільна замкнула очі. Потім я почув хлипанє — і я зрозумів її. Як уміла радувати ся, так і терпіти вміла вона.

Потім прийшли до неї душі поетів, усі, за рядом, з котрими вона звичайно любила розмовляти, і стурбовано запитували її, що їй хибує. Вони питали, чого вона бажає і віддавали їй усі свої скарби до волі. Нехай перебирає в них, нехай бере собі що найкраще. Що тільки захоче. Золото і цвіти і клейноти. Старанну опіку в формі великої коштовної перлини оправленої в золото, і інші коштовні речі, які тільки є в скарбницях поетів і артистів.

Але вона мовчала. Мовчала і затулювала очі перед усіма ними, немов вид їх справляв їй біль або навіть осліплював її як найяснішні блиски полудня. Грубі сльози спливали по її лиці.

В самоті, в котрій найліпше було можна відгадати її — в самоті навіть чутно її часом — роздумував я, що їй могло стати ся? Але я не міг догадати ся. Я безрадно бачив, як сум і туга чим раз сильнішими хвилями напливали на неї. Я чув, що вони швидко понесуть її на велике море вічної тиші...

Я плакав і згадував недавній ще час, коли вона, весела як перший маєвий ранок, з щастем у очах, самого мене наповняла щастем.

Душе моя!

Тисячу разів я рад був кликати її: „Лишись зо мною, поранкова душе моя!“

* * *

Вікна і двері стояли настїж отворені. Самота і тиша розсїли ся довкола, тільки цвїти, її улюблені цвїти, цвили і дихали пахощами і купали ся в сьвітлі заходового сонця.

Почули ся кроки.

Се той одинокий, котрому вона що вечера перед сном посидала поздоровленє: „Ти початок і кїнець мого житя!“ — так поздоровляла вона його.

Він прийшов. Без шуму, осторожно, і сїв на краю її постелі. Довго сидїв і промовляв.

Я догадував ся, що він говорив до неї і чого просив, і я затаїв в собі дух, щоб видерти у захланної тиші те, що мало стати ся. Вона вкїнці прихилила ся до його просьби, бо кохала його. Велике коханє все прихилила ся...

Вона сїла на постелі і озирнула ся. Здивовано і трівожно, так трівожно, як я ще ніколи не бачив її.

— Чи тут нема нікого? Зовсїм нікого?

— Нікого. Тільки цвїти. Але цвїти не чують нічого, вмїють тільки цвести і дихати пахощами...

Тоді вона закрила своє лице, на котрім розітлів ся
весь сором її істоти і прошептала:

— В моім краю...

Він урочисто повторив її слова: — В моім краю..

— ...поети...

— ...поети...

— ...се жебраки!

— ...се жебраки!

* * *

Потім вона відлетіла, моя поранкова душа. Відлетіла,
як день перед нічю.

І лишила — жебрака...

Д. 31 липня 1897.

